

FRAZEOLIGINIŲ JUNGINIŲ STILISTINĖ RAIŠKA SEIMO STENOGRAMOSE

LAURA BUTKUTĖ

*Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas
Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities
Muitinės g. 12, LT-44280 Kaunas
El. paštas noesta.laura@gmail.com*

Santrauka

Straipsnyje aptariamos frazeologinių junginių stilistinės išgalės politikų kalbose, t. y. diskusijose, pranešimuose (ši sąvoka straipsnyje dažnai bus vartojama plačiaja prasme). Politikų kalboje esančių frazeologinių junginių nagrinėjimas stilistiniu ir iš dalies retoriniu aspektu atskleidžia plačias frazeologinių junginių pritaikymo galimybes iš pirmo žvilgsnio oficialioje ir „sausoje“ politikų kalboje. Taip pat negalima pamiršti ir šių junginių nagrinėjamos erdvės ypatumų: vienaip mintys dėstomos iš anksto pasirašytoje kalboje, kitaip, kai reikia kalbėti spontaniškai. Straipsnyje aptariami pavyzdžiai rinkti iš Vytauto Didžiojo universiteto dabartinės lietuvių kalbos tekstyno, tiksliau iš Seimo stenogramų. Šiame straipsnyje bus nagrinėjami ryškiausi atvejai, kurie geriausiai atskleidžia svarbiausius frazeologizmų stilistinės vartosenos ypatumus.

Reikšminiai žodžiai: uzualieji ir okazionalieji frazeologizmai; stilistinės išgalės; vaizdingumas; ekspresyvumas; emociingumas; modifikacijos būdai; retoriškumas; tekstynas.

Įvadas

Straipsnio tikslas – aptarti Seimo stenogramose pasitaikančius frazeologinius junginius, jų stilistinius ir retorinius ypatumus (pastarasis aspektas pasirinktas atsižvelgiant į politinių kalbų paskirtį). Frazeologizmai suteikia minčiai daugiau raiškumo, padeda sukurti įtampos, apvilto lūkesčio efektą ar ironiją. Tai tampa įmanoma dėl frazeologinių junginių daugiareikšmiškumo, vaizdingumo, transformacinių galimybių. Šių junginių paveikumas priklauso nuo konteksto, nuo kalbančiojo kūrybinių išgalių, kadangi tas pats frazeologizmas gali būti pavartotas įtaigiai, meniškai, tekste atlikti vieną ar kelias stilistines funkcijas.

Nagrinėjant temą taikomi tyrimo metodai (aprašomasis, semantinis, struktūrinis, funkcinės analizės), kurie leidžia išsamiai išnagrinėti frazeologinių junginių struktūrą, jų semantines ypatybes, vaidmenį tam tikrame kontekste.

Straipsniui medžiaga yra imta iš VDU *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno*. Tai – „visuma elektroninį pavidalą turinčių ir specialia programine įranga aprūpintų tekstų, skirtų filologinei, statistinei, sociologinei ar kitokiai kalbos vienetų analizei.“¹ Jame leidiniai kaupiami nuo 1994 m. Viena iš tekstyną sudarančių dalių (2 proc.) yra Lietuvos Respublikos Seimo stenogramos. *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas* neturi paprastam tekstui būdingos struktūros, „(...) tik sandarą, jo pradžia ar pabaiga yra dirbtinės (...) Tekstyno esmė ta, kad jo neverta ir neįmanoma tirti tiesiogiai, skaityti taip kaip teksto, o tik su programinėmis priemonėmis, įvairiais įrankiais.“² Paieška vykdoma konkordavimo programa. Ji leidžia rasti reikalingą informaciją apie atskirus teksto elementus (žodžius ar žodžių junginius) ir pateikti ją konkordansu. Konkordansas – sąrašas eilučių, išrikiuotų dažnumo tvarka, kuriose buvo rastas tiriamas žodis ar žodžių junginys.

Frazeologinių junginių nagrinėjime paprastai svarbią vietą užima kontekstas. Tekstynė kontekstas yra minimalus (ilgiausias konkordanso eilutės plotis 300 simbolių). Todėl kartais būna sunku pasakyti, kur frazeologizmas pavartotas – diskusijoje ar ilgesnėje kalboje.

Vis dėlto net ir nedidelis kontekstas leidžia daryti išvadą, kad frazeologinių junginių paplitimas, stilistinės ypatybės yra nulemtos kalbos vartojimo srities: politikų kalba turi kitokią paskirtį negu grožinės literatūros, publicistikos tekstai ar kasdieninė buitinė kalba, nors kartais spontaniškuose pasisakymuose randami posakiai, turintys buitškumo atspalvį.

¹ <http://donelaitis.vdu.lt>

² Marcinkevičienė, R. *Tekstynų lingvistika*. Kaunas, 2000, p. 8.

Frazeologizmai stilistiniu požiūriu

Frazeologizmai – tai tokie junginiai, kurie „(...) savo sandara yra pastovūs, savo reikšmė – vientisi, savo stiliumi – vaizdingi.“³ Taigi iš apibrėžimo išryškėja šios frazeologinių junginių savybės: vientisumas, pastovumas, vaizdingumas. Jos padeda atskirti frazeologinį junginį nuo laisvojo, kurio kiekvienas žodis turi išlaikęs savarakišką reikšmę.

Frazeologinė stilistika, kuri yra bendrosios stilistikos dalis, gilinasi į tai, kokį vaidmenį frazeologiniai junginiai atlieka tekste, kaip padeda išreikšti mintį, kurti, paryškinti tam tikrus emocinius, ekspresinius atspalvius. Stilistiniu požiūriu frazeologizmai skirstomi į uzualiuosius ir okazionaliuosius.

Uzualieji junginiai – nepakeistos gramatinės sandaros ir reikšmės, tokie, kokie užfiksuoti frazeologijos žodynuose. Okazionalieji – pertvarkytos gramatinės struktūros, modifikuotos reikšmės frazeologizmai. Labiau paplitę yra uzualieji frazeologiniai junginiai. Tiek vienos, tiek kitos vartosenos junginių stilistinių paveikumą lemia kalbančiojo kūrybinės išgalės (kiekvienas žmogus tą patį frazeologizmą gali pritaikyti savo kalboje skirtingai), kontekstas. Kartais net iš pirmo žvilgsnio nelabai išsiskiriantis, paprastas uzualusis frazeologinis junginys gali sustiprinti emocinę įtampą, padėti sukurti ironiją. Okazionaliųjų frazeologizmų pertvarkymo, arba dar kitaip modifikaciniai, būdai pradeda geriau pritaikyti junginį aprašomai situacijai, reikiamai minčiai: į frazeologizmą įterpiami kiti žodžiai, praleidžiamas ar pakeičiamas kuris nors junginio komponentas, pakinta reikšmė ir kt. Paprastai skiriami trys okazionalumo laipsniai, kuriems priklauso tam tikri modifikacijos būdai. Vis dėlto kai kurie pirmojo (silpniausio) okazionalumo laipsnio būdai, pasitelkus išmonę, gali būti net paveikesni negu antrojo laipsnio.

Aptariant frazeologizmų stilistines ypatybes Seimo stenogramų tekstuose, būtina atsižvelgti į jų specifiškumą, kadangi frazeologiniai junginiai iš dalies vienaip ar kitaip veikia to kalbos stiliaus, kuriame yra vartojami. Politikų minčių išsakyimas Seimo salėje nėra įprastas, kasdieninis pokalbis. Tą lemia vieta, pareigos, nagrinėjami dalykai, t. y. Seime sprendžiami svarbūs vidaus ir užsienio politikos klausimai, o ne aptariami buitiniai reikalai ar dalijamasi paskalomis. Frazeologiniai junginiai suteikia naujų spalvų, atgaivina dažnai sausoką politinę kalbą, atkreipia Seimo posėdžių klausytojų dėmesį į kalbamą dalyką, sudomina, padeda išreikšti emocijas.

Frazeologizmai, pagyvindami politikų kalbą, atlieka svarbų vaidmenį, nes „(...) be gyvumo oratorius nepasieks esminio tikslo – persvajijos.“⁴ Taip pat šie junginiai padeda išlaikyti viešųjų kalbų glaustumą bei estetiškumą, stiprina apeliacinę kalbų funkciją. Ši funkcija yra svarbi, „(...) nes ji veikia klausytojų valią, mintis, nuostatas, įsitikinimus, elgesį; šia funkcija siekiama nugalėti auditoriją.“⁵ Norėdamas įtikinti oponentus kokio

³ *Frazeologijos žodynas*. Vilnius, 2001, p. 7.

⁴ Koženiauskienė, R. *Retorika. Iškalbos stilistika*. Vilnius, 2001, p. 195.

⁵ *Ten pat*, p. 52.

nors dalyko teisumu ar klaidingumu politikas gali į pagalbą pasitelkti frazeologinius junginius, kurie tinkamai pavartoti kalboje (iš anksto pasirašytoje ar spontaniškoje), suteiks jai ne tik įtaigumo, gyvumo, bet ir galbūt palankiai paveiks klausytojų jausmus, padės pabrėžti tam tikrą informaciją. Taigi frazeologizmai padeda suderinti tris pagrindines viešosios kalbos teksto funkcijas: informacinę, apeliacinę ir estetinę.

Frazeologizmų vaidmuo Seimo stenogramose

Seimo stenogramos atspindi šios institucijos kasdieninę veiklą: jose užfiksuotos valdžios vyrų diskusijos, polemikos, jų sakomos kalbos. Frazeologiniai junginiai politikų kalbose gali būti vartojami savaime, negalvojant, kad vienoje ar kitoje vietoje būtina reikia įterpti tokį junginį, arba įtraukiami tam tikru tikslu – norint atkreipti klausytojų dėmesį, vaizdingiau perteikti mintį. Tai ypač būdinga iš anksto paruoštomis kalboms.

Frazeologizmai yra paveiki minčių raiškos priemonė, kadangi talpina savyje vaizdingumą, ekspresyvumą, emocingumą, kurie priklausomai nuo kalbėtojo tam tikrame kontekste gali atsiskleisti naujais, netikėtais atspalviais. Kaip jau buvo ne kartą minėta, frazeologizmai suteikia politikų kalboms daugiau vaizdingumo, konkretumo, gyvumo. Taigi jie paįvairina pranešimą, diskusiją, neleisdami klausytojui paskesti informacinių faktų gausoje.

Frazeologiniai junginiai leidžia kalbėtojui perteikti savo emocijas svarstant kokį nors prieštarinę klausimą, sukeltą Seimo salėje aštrias diskusijas.

Štai, pavyzdžiui, pono V. Zimnicko argumentai: įmonė šiandien dirba rentabiliu ir pelningai. Tai **kuriems velniam** keisti tą statusą, kad ji dirbtų nuostolingai?

O visi tie, kurie nori tikrai dirbti kitaip, visus tuos kitus **pasiunčiate po velnių**. PIRMININKAS. Gerbiamasis Veselka, žinoma, per stipriai pasakėte. Bet man atrodo, kad beveik jau kai kuriuos įtikinote.

Ir jūs dabar mažinsit sveikatos sistemai asignavimus, kad šita moterėlė greičiau numirtų, o ministro **velnias** vis tiek **neims**. Mes ir pernai už tai balsavom. Skirkite baudą ministrui, dešimt atlyginimų, penkiolika. Jis pažeidė, o ne moteris ar mokytojas.

Šie frazeologiniai junginiai yra ne tik savaime emocingi, nes jų emocingumas atsiranda iš nusistovėjusio santykio su pasakomu dalyku, šiuo atveju, su daiktavardžiu *velnias*. Tokie frazeologizmai paprastai turi neigiamą reikšmę, nes vienas iš jo komponentų žymi neigiamą atspalvį turintį denotatą.

Frazeologizmai su daiktavardžiu *velnias* suteikia politikų pasisakymams ne tik daugiau ekspresyvumo, išreiškia, įvardija emocijas, bet ir turi kasdienės kalbos atspalvį, nes tokiais junginiais emocijas žmonės reiškia ir buitinėje aplinkoje. Šie frazeologiniai junginiai taip pat sustiprina ir klausiamąją teiginių intonaciją, pvz.:

Tai **kuriems velniams** keisti tą statusą, kad ji dirbtų nuostolingai? Kodėl mes Seime vieni kitiems negalime palinkėti ramybės? Gal **velnias** šią salę **apsėdęs**?

Panašų vaidmenį atlieka ir frazeologizmas *kuriems galams*, kadangi nuo pirmame pavyzdyje esančio junginio *kuriems velniams* jis skiriasi tik daiktavardiniu komponentu.

PIRMININKAS. Laikas! J. VESELKA. Dar 17 straipsnis. **Kuriems galams** leisti mums Lietuvos valstybėje kitai valstybei steigti įmones?

Frazeologizmų su daiktavardžiu *velnias* rasta nedaug – tik 4, skirtingai negu pavyzdžių su komponentu *dievas*. Tiesa, didelė dalis jų yra trumpi junginiai, kuriais išreiškiama padėka, noras išvengti nepageidaujamų dalykų, pvz., *ačiū dievui (28)*, *dievas duos (3)*, *kaip dievas duos (1)*, *duok dieve (22)*, *neduok dieve (18)*, *gink dieve (8)*, *apsaugok dieve (1)*. Tokią šio tipo frazeologizmų gausą, matyt, lemia išsakinijęs požiūris net ir šiais laikais pasikliauti aukštesne jėga, dėkoti už išvengtą nelaimės, blogybės. Iš dalies frazeologiniai junginiai *neduok dieve*, *gink dieve*, *apsaugok dieve* gali žymėti, nurodyti kalbamojo dalyko dydį, padėti emociškai paveikti klausytoją. Šie frazeologizmai tam tikrame kontekste hiperboliškai pabrėžia mintį, sustiprina aptariamo dalyko aktualumą, kartu yra ir klausytojų aktyvinimo priemonė.

Vienintelis frazeologizmas, turintis kitokią reikšminį atspalvį, yra *dievai žino* „nežinia“.

E. JARAŠIŪNAS. Aš norėčiau gerbiamajam projekto autoriui pasiūlyti pirmiausia pakeisti pavadinimą. Samprata smulkaus verslo įmonė – tai čia **dievai žino**, tai vienas dalykas. Antras dalykas, jūs vartojate sąvoką „sąrašinis darbuotojų skaičius“.

Taigi frazeologinių junginių su komponentais *velnias* ir *dievas* vartojimas padeda išreikšti emocijas, pagyvina kalbą, suteikia oficialumui iš dalies kasdieninės kalbos atspalvį, sužadina, atkreipia klausytojų dėmesį.

Frazeologizmų stilistinės ypatybės iš dalies gali priklausyti ir nuo jų kilmės. Didelė dalis lietuvių kalbos frazeologinių junginių yra savi arba bendrieji, tačiau yra ir skolininių. Tai daugiausia graikų ir romėnų autorių posakių, frazių nuotrupos, posakiai, atėję iš Biblijos ar kitų šaltinių. Tokie frazeologiniai junginiai turi knyginių atspalvį, tačiau nereiškia, kad šie frazeologizmai yra mažiau stilistiškai ar retoriškai paveiksnai.

Cituuju toliau: „Absoliučiai nauju moraliniu kodeksu, kuris įpareigoja žudyti, naikinti, **nepalikti akmens ant akmens**, jeigu tai tarnauja revoliucijai ir kurio veikla, – anot jau dabartinio KGB vadovo Čebrikovo, – visiškai atitinka Sovietų Sąjungos įstatymus.

Tai štai kaip tik šitas principas, valdžių atskyrimo principas, turbūt yra **kertinis** fundamentinis demokratinės valstybės **akmuo**, ir tik pripažindami šį principą ir jo nuosekliai laikydamiesi, mes galime svajoti ir bandyti sukurti demokratinę Lietuvos Respublikos valstybę.

Bet aš tik norėčiau pasakyti vieną dalyką, nesvarbu, ar bus Lietuvos bankas **atpir-**

kimo ožys. Jeigu tokio mažo užtenka visai mūsų krizei įveikt, tai galima jį suvalgyt, čia problema ne tokia didelė.

Šiuose pavyzdžiuose esantys frazeologizmai yra kilę iš Šventojo Rašto, gerai visų žinomi ir dažnai vartojami. Skolintieji frazeologiniai junginiai atskleidžia ir kalbančiojo išprusimo lygį, nes ne visi yra plačiai žinomi, kaip anksčiau paminėtieji. Todėl retesnio, knyginį atspalvį turinčio posakio pavartojimas gali sukelti netikėtumo įspūdį.

Tai ne ta diena, kurią reikėtų susiremti kažkokioje kovoje, dar nežinia dėl ko iš tikrųjų – ar tikrai dėl esminių dalykų, kai **Hanibalas stovi už vartų**, kai atvirai kalbama, jog ta kariuomenė, kurios išvedimo mes siekiame, apskritai galbūt neišeis ir kad atsiras Lietuvoje pakankamai.

Dar labiau oficialumo suteikia posakiai, pavartoti lotynų kalba.

Čia pirmiausia patys deputatai ir jų frakcijos turi susimąstyti ir sau atsakyti. Esame tas parlamentas, kuris prieš dvejus metus tarė **urbi et orbi**: nepriklausomybė visa ir dabar.

Jeigu spaudimo jums šiuo klausimu pagal Konstitucijos... PIRMININKAS. Laikas.

Amicus Plato, sed magis amica veritas. Draugas Benas, bet teisybė brangesnė. Prašom neviršyti limitu.

Antrame pavyzdyje pateikiamas savotiškas lotyniško posakio vertimas, kuriam būdingas komponentų keitimas – Platonas virsta konkrečiu asmeniu, Benu. Tikslus posakio vertimas, kurį Kazimieras Kuzavinis knygoje „Lotyniški posakiai ir sparnuoti žodžiai“ skamba taip: *Platonas – draugas, bet dar didesnė draugė – tiesa.*

Politikai savo kalbose nedažnai vartoja ir lietuviškos kilmės sustabarėjusius junginius – idiomias.

Ir todėl litas, nes labai protinga miško politika buvo, ketvirtadaliu padengtas aukšu. Šitą mes visi labai gerai žinom. Bet vis dėlto, kur **šuo pakastas** ir kodėl dzūkai šiandien yra savotiškai teisūs? Jie yra teisūs štai kur.

Dabar **kaip pilypai iš kanapių išlenda** ir pradeda aiškinti nebūtos dalykus. Atrodo, kad jie neįsigilinę, kas Seime priimama, kokiais klausimais...

Idiomias dar labiau negu kiti frazeologiniai junginiai pagyvina kalbą, glaudina mintį, kita vertus, retą jų vartojimą, matyt, lemia tai, jog būtina gerai žinoti tokio posakio reikšmę, nes atskirų komponentų reikšmės visiškai nutolusios nuo bendros viso junginio reikšmės. Taip pat ir klausytojas, kaip ir kalbėtojas turėtų žinoti idiomias reikšmę, kitaip nesupras, kas buvo norėta pasakyti.

Dažniausiai yra vartojami motyvuotos reikšmės frazeologiniai junginiai: metaforiniai, metoniminiai. Retorikos atžvilgiu tai yra net geriau, kadangi metafora ar metonimija, kuria grindžiami frazeologizmai, ne taip išsiskiria iš likusio teksto ir neužgožia aptariamo dalyko miglotais, sudėtingais paaiškinimais.

Okazionalieji frazeologiniai junginiai – tai uzualieji frazeologizmai, perkurti panaudojant įvairius modifikacijos būdus. Vienos transformacijos atsiranda savaime, įterpiant į frazeologinį junginį tam tikrą informaciją, yra nulemtos kalbamosios situa-

cijos, kitos – atsiranda sąmoningai, kai kalbėtojas tam tikra konfigūracija nori pasiekti savo užsibrėžtą tikslą. Modifikacijos paveikumas iš dalies priklauso ir nuo konteksto. Ypač gyvas, meniškas yra frazeologinio junginio plėtojimas į platesnį kontekstą, kai norint raiškiai, įtaigiai perteikti mintį pasinaudojama junginio perkeltinės ir tiesioginės reikšmės santykiu, atskirų komponentų pasikartojimu gretimuose sakiniuose.

Norisi pasiūlyti sustot, susimąstyti, kuo tai baigsis, kuo tai baigsis Lietuvai, jos žmonėms. **Kaišiodami į ratus pagalius** toli nenuvažiuosim, ypač kai **ratuose pagalių** vis daugėja, o vežimą tempti beveik nebėra kam.

Pavyzdyje vartojamas uzualios formos frazeologizmas, kurio komponentai leidžia pratęsti kuriamą vaizdą. Toks junginio vartojimas yra stiliškai daug paveikesnis, labiau patraukiantis dėmesį negu kitame pavyzdyje, kai tas pats frazeologizmas modifikuojamas išplečiant jo sudėtį. Įterptas žodis taip pat atlieka tam tikrą funkciją, tačiau pats frazeologinis vaizdas ryškesnis, labiau intriguojantis pirmame pavyzdyje.

O štai iš karto vėl mes **ikišam kažkokį pagali į ratus**. Aš siūlau visiškai šį įstatymo pakeitimą atmesti kaip nepriimtina. Ir dar kartą pabrėžiu, kad ūkių stambėjimas vyks, vyks natūraliai.

Dar kitoks frazeologinio vaizdo išplėtimas esti tada, kai pats frazeologizmas paveikiamas kuriuo nors modifikacijos būdu (pvz., sudėties plėtimas), o sakinyje pakartojamas semantiškai artimas jam žodis (daiktavardis *avinai*).

Nepavyks iškreipti istorinės tiesos. **Vilkas niekada, kad ir avies kailiu, netaps aviniu**. Aš pasisakau prieš įstatymo projektą ir kviečiu balsuoti prieš.

Skirtingų standartų, taisyklių taikymas skirtingiems žmonėms nusakomas frazeologizmu *diržus susiveržti* ir priešingos reikšmės junginiu *diržus atsileisti*.

Po Kovo 11-osios Akto paskelbimo valdžios žmonės, aukšti pareigūnai pasakė: jeigu norime turėti nepriklausomą Lietuvą, teks **susiveržti diržus**. Jie šitai taikė eiliniams žmonėms, o patys **diržus atsileido iki paskutinės skylės**. Pasirodė, kad **tie diržai per trumpi**.

Junginį *diržus atsileisti* galima laikyti ir savotišku pirmojo frazeologizmo plėtojimu, kadangi jis stipriai susijęs su kitu junginiu (*iki paskutinės skylės*). Vaizdo plėtojimas šiuo sakiniu nesibaigia ir peršoka į trečiąjį. Toks daugiapakopis frazeologinio vaizdo kūrimas neleidžia klausytojui pamiršti frazeologinio junginio, atskleidžia frazeologizmų, jų atskirų komponentų kuriamąsias išgales.

Įtaigiai ir vietoj pasakytas frazeologizmas tampa pagrindine viešosios kalbos fraze, jo komponentai, vaizdas kartojamas keletu politikų kalbose:

PIRMININKAS. Čia, gerbiamieji kolegos, aš tik metaforiškai pasakysiu: vėl yra „**sviestu košės nepagadinsi**“. **Košė ir be sviesto kartais gera, bet su sviestu geresnė**. Mielai kolegos, pranešėjas išdėstė savo poziciją. (...)

Prašom. J. LISTAVIČIUS. Aš jau beveik pakartosiu tai, ką ir Pirmininkas sakė, kad **sviestu košės būtume nepagadinę**. Dabar, matyt, ta **košė** *kai kur bus ne visai skani*. Todėl aš susilaikysiu dėl tokio įstatymo.

Jeigu jų nereikėtų laikytis. PIRMININKAS. Bet **gal sviestu košės nepagadinsim?** E. JARAŠIŪNAS. Kad labai dažnai mes... Išeina, kad ne **košė** *svieste, bet sviestas košėje*. PIRMININKAS. Vadinasi, turime pakankamai **sviesto**.

Šis pavyzdys atskleidžia kaip frazeologinis junginys ir atskiri jo komponentai sudaro bendrą vaizdą, kuris plėtojamas skirtingų žmonių, gvildenančių bendrą temą.

Politikai savo kalbose vartoja ne tik frazeologizmus, bet ir liaudies posakius (patarles, priežodžius), kurie kartais net labiau linkę į transformaciją negu frazeologiniai junginiai.

Kartais pasitaiko tokių atvejų, kai posakis taip „išsibarstęs“, kad tik atskiri jo komponentai kelia aliuziją į pirminį variantą. Tada gali kilti klausimas, ar tai okazionaliai pavartota patarlė, priežodis, ar tik atskiri jo komponentai. Kita vertus, tos dalys asocijuojasi su uzualiuoju posakiu, todėl galima teigti, kad tai yra frazeologizmo modifikacija.

Ruošiasi kolegė E. Kunevičienė. K. ANTANAVIČIUS. Ponai Seimo nariai! Vėl lapkritis ir vėl, galima sakyti, eilinis **karavanas eina, šunys loja**. Na, dar truputį pabūsiu **šuneliu**. Ką darysi, pakliuvom į tokią būdą, deja, tas **karavanas griūva**. Kad **negriūtų karavanas**, tai tegul pasikaria, tie **šunys dar palos**.

Posakis *šunys loja, o karavanas eina* išskaidytas trijuose sakiniuose. Modifikacijoje išlaikomi visi komponentai tik vietoj veiksmazodžio *eiti* atsiranda *griūva*. Išskaidytas, komponentų keitimo paveiktas posakis sukuria perkeltinės reikšmės vaizdą, tą patvirtina ir ši tolesnė replika: „PIRMININKAS. Gerbiamasis Antanavičiau, prašyčiau be epitetų. K. ANTANAVIČIUS. Aš apie save kalbu, pone Juršėnai.“

Vaizdą dar labiau stiprina šio posakio kartojimas: pirmuoju atveju pilnosios formos, antruoju – išskaidytos.

Komponentų keitimas leidžia tiksliau pritaikyti frazeologinį junginį aprašomai situacijai, pvz.:

Jie svarstymo eigoje buvo sumenkinti. Tačiau aš vis tiek balsavau už juos, kadangi **geriau žvirblis rankoje, negu karvelis ant stogo**. Bet atėjo laikas, keičiasi mūsų Lietuvos situacija, keičiasi vaizdas ir pasaulyje (...)

Antroji posakio dalis *negu karvelis ant stogo* yra semantiškai artimesnė pirmajai *geriau žvirblis rankoje* negu pamatinėje formoje esantis junginys – *briedis girioje*, nes žvirblis ir karvelis yra paukščiai. Taip pat tokia modifikacija gali reikšti, jog posakiu gretinami panašūs, nelabai nutolę dalykai.

Vietoj pirmo posakio *žodis žvirbliu išlekia, o jaučiu sugrįžta* komponento atsiranda naujas, kuris nurodo kokretų dalyką – Seimo salėje kalbama apie J. Tumelio pareiškimą.

PIRMININKĖ. Prašau. R. RUDZYS. Mano balsas irgi neįskaitytas, tačiau gerbiamojo J. Tumelio **pareiškimas ne žvirblis**, jis jau **išskrido** ir čia jau **negriš**. Ar verta gaišti laiką dėl visų šitų aiškinimųsi, kaip aš balsavau ir kaip jūs.

Šio posakio pritaikymo galimybes atskleidžia ne tik komponentų pakeitimas, bet ir praleidimas, nes nelieka daiktavardinio komponento *jaučiu*.

Sudėties plėtimas patikslina, papildoma frazeologizmu perteikiamą informaciją, taip pat gali atlikti ir pabrėžiamą funkciją – kalbėtojas gali sudėlioti reikšminius akcentus taip, kad pabrėžtų vieną ar kitą minties aspektą. Šiame pavyzdyje – laiką – J. Tumelio pareiškimas *jau* išsakytas.

Taigi patarlės, priežodžiai, frazeologizmai stilistiškai paveikiai vartojami politikų kalbose, tiek uzualiaja, tiek okazionaliaja forma stiprina retorinį politinių kalbų įtatumą.

Išvados

1. Politinė kalba skiriasi nuo kasdienės, nes yra oficialesnė, sausesnė, ne tokia ekspresyvi net reiškiant emocijas. Kita vertus, frazeologiniai junginiai ją pagyvina, leidžia raiškiau, tiksliau išreikšti mintis, dėl savo reikšmės vientisumo leidžia išvengti bereikalingo pilstymo iš tuščio į kiaurą. Taigi jie susiję su tokiais oratorinio stiliaus reikalavimais kaip glaustumas, gyvumas, aiškumas.

2. Frazeologizmai, išmoningai įpinti į kalbą, atkreipia klausytojo dėmesį, paskatina įsiklausyti į aptariamą problemą, labiau įtikina, ko sakoma kalba ir norėjo pasiekti politikas.

3. Frazeologizmų stilistinių poveikumą lemia ne tiek jų forma – uzualioji ar okazionalioji – nors iš dalies ji ir turi tam tikrą reikšmę, bet ir kalbėtojo kūrybinės išgalės, kontekstas.

4. Okazionalioji frazeologizmų vartosena labiau negu uzualioji išplečia frazeologizmų pritaikymo galimybes ir jų reikšminį vaidmenį. Pats meniškiausias iš frazeologinių junginių atnaujinimo, perkūrimo būdų yra frazeologizmo plėtojimas į platesnį kontekstą. Tada frazeologinis vaizdas pratęsiamas pasitelkus atskirų junginio komponentų kartojimą, jų jungimą su kitais žodžiais. Taip kartais sukuriama nauji junginiai, kurie iš dalies gali net panašėti į pamatinį frazeologizmą. Stipriai perkurtas frazeologizmas išlieka, kol naujo darinio vaizdas išlaiko ryšį su uzualiuoju frazeologizmu.

5. Politikai savo kalbose vartoja ne tik frazeologizmus, bet ir patarles, priežodžius ar posakius lotynų kalba. Posakiai dėl savo struktūros lengviau yra transformuojami ir atskleidžia dar didesnes jų pritaikymo galimybes.

Straipsnio nauja redakcija įteikta 2009 m. birželio 20 d.

STYLISTIC RESOURCE OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN SEIMAS STENOGRAPH

LAURA BUTKUTĖ

Summary

Phraseological units are one of the most important means of expression. Political language differs from colloquial language, is stricter and more official which is determined by its purpose but even politicians often turn to phraseological units in order to make their thoughts sound stronger and draw the listener's attention to some special subject. This is not bad at all. Sometimes we "do get tired" with common official answers to questions while reading or listening to the interview with a politician. A modified phraseological unit when used helps the reader to be on alert, catches his/her interest to the problem discussed, makes an interview or an article more interesting.

Phraseological units make our speech extremely alive as is one of the oratorical style requirements. This is especially typical of modified phraseological units

which renew the fixed-word group and apply the phraseological units to the realities of modern life.

In this article analysing phraseological units used in the language of political figures in both stylistic and rhetorical aspect, which is chosen according to the purpose of political speeches, makes it possible to approach the stylistic power of phraseological units from a different angle revealing their importance in such a "dry", as it might seem, language of politicians. The use and artistic recreation of phraseological units demonstrate a quick orientation of the speaker and his/ her ability to make use of the riches of folk expressions.

The material for this article is taken from the corpus of present day Lithuanian at Vytautas Magnus University, namely from the Seimas shorthand records.